

การศึกษากิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล จังหวัดนนทบุรี
EDUCATION OF ACTIVITIES ACCORDING TO BUDDHIST PRACTICE
OF STUDENTS AT WAT TAN SCHOOL NONTHABURI PROVINCE

พระไปฏิกภานุวัฒน์ ปภัสสร (ดารา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Phrabaideeka Panuwat Prapassaro (Dara)
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Email: kea1811@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา นนทบุรี เขต 2 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณใช้ศึกษาการจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธ และ ระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 200 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางร้อยละ ความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีการจัด กิจกรรมกระจายตลอดทั้งปี โดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพอสมควร และนักเรียนให้ความสนใจในการ เข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลาง 2) ระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล ในภาพรวมพบว่า มี ระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก ที่สุด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านรับผิดชอบ ด้านใฝ่เรียนรู้ ด้านกตัญญู ด้านซื่อสัตย์สุจริต และด้านจิตอาสา 3) ข้อเสนอแนะทางการ พัฒนาการจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล ดังนี้ ด้านรับผิดชอบ ครูควรยอมรับและให้ความไว้วางใจ เด็ก เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดที่จะพิจารณาระเบียบวินัยต่างๆ ที่เขาต้องปฏิบัติตาม และครูควรทำหน้าที่เป็นผู้นำเด็กเกี่ยวกับการ ปฏิบัติตามระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ด้านใฝ่เรียนรู้ สร้างกิจกรรมและแรงจูงใจกระตุ้นให้ นักเรียนสนใจใฝ่เรียน และยกย่องให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียนที่มีความสนใจใฝ่รู้ ด้านกตัญญู ควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียน ได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ด้านซื่อสัตย์ ควรยกย่องสรรเสริญ ให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียน ที่มีความ ซื่อสัตย์สุจริต และควรให้นักเรียนเห็นตัวอย่างที่ดีอย่างสม่ำเสมอ และด้านจิตอาสา ควรยกย่องให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียน ที่มีจิตอาสา และควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความเป็นผู้เสียสละและมีจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การจัดกิจกรรม, แนววิถีพุทธ, พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

Abstract

This research is a quantitative research model (Quantitative Research) Objectives are 1) to study the organization of activities according to Buddhist practices of students at Wat Tan School under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 2, 2) to study the level of moral and ethical behavior of students at Wat Tan School under under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 2, and 3) to propose guidelines for organizing activities according to Buddhist practices of students at Wat Tan School under the Office of Nonthaburi Primary Educational Service Area 2. This research is a quantitative research to study the organization of activities according to the Buddhist way and the level of moral and

ethical behavior of students from a sample of 200 students. Data analysis was done using descriptive statistics. Present the data in the form of percentage, frequency, and standard deviation tables.

The results showed that;

1) Organizing activities according to the Buddhist way of students of Wat Tan School. There is continuous operation and activities are distributed throughout the year by allowing parents to participate in activities reasonably and the students showed a moderate interest in participating in the activities. 2) The level of moral and ethical behavior of students at Wat Tan School Overall, it was at the highest level. And when considering each aspect, it was found that the behavior level was at the highest level in 5 features; responsibility Learning aspect, gratitude, honesty and volunteer. 3) Suggestions for development of activities according to Buddhist way of students of Wat Tan School as follows; Responsibility, teachers should accept and trust children. To allow children to use the idea to consider various disciplines which must follow. And teachers should serve as children's leaders on disciplinary action and be responsible for their duties. Wanting to learn, create activities and motivate students to be interested in learning and commend the morale and encouragement of students who are interested in learning. Gratitude, should organize activities for students to show their gratitude to the benefactor, honest should be praised. Giving gifts and encouragement to students with honesty and should show students consistently good examples. Volunteer, Should be honored to give morale and encouragement to students who have a volunteer spirit. And should organize activities that allow students to show their sacrifice and volunteer spirit continuously.

Keywords: Activities, Buddhist way of life, Moral and ethical behavior

บทนำ

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นเสมือนเครื่องหลอมที่จะผลิตทรัพยากรบุคคลอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันและอนาคต การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทางด้านพุทธิปัญญาจะต้องกระทำควบคู่ไปพร้อม ๆ กับการเติมเต็มศักยภาพผู้เรียนในด้านทักษะปฏิบัติที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับระบบการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับสังคม ผู้เรียนจึงควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่สอดคล้องเหมาะสมในแต่ละบริบท ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม สามารถตอบสนองสังคมได้โดยการสร้างเสริมและปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียนและสังคม สามารถควบคุมดูแลตนเอง และสังคมส่วนรวมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โรงเรียนเองสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และนักเรียนประพฤติตนในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่สามารถฝึกได้ สามารถใช้สมองอันล้ำเลิศเป็นผู้ที่ รู้ดี รู้ชั่ว สามารถคิดวิเคราะห์ประเมินค่าและกำหนดทางเลือกได้

สภาพปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล เป็นผลเนื่องมาจากคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน พบว่านักเรียนบางส่วนขาดความมีระเบียบวินัย เข้าห้องเรียนไม่ตรงเวลา การแต่งกายไม่ถูกระเบียบ ปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาของโรงเรียนและห้องเรียนไม่ได้ ขาดความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ส่งงานตามกำหนด ไม่มีความรับผิดชอบสิ่งของเครื่องใช้ ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีการเสียสละ และไม่มีสัมมาคารวะ ซึ่งกล่าวมานี้ เป็นปัญหาของสร้างเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ที่ขาดความชัดเจนของแนวทางในการปฏิบัติอย่างเป็นระบบหน้าที่ของโรงเรียนโดยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้นำในการวางแผนพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีความชัดเจน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน คุณธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิดและจิตใจที่ต้องดึงมาของคน มีลักษณะเป็นนามธรรม ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม บุคคลที่เกี่ยวข้องอาจรับรู้พฤติกรรมเดียวกัน หรือแตกต่างกัน ซึ่งบางคนเห็นว่ายอมรับได้ บางคนอาจเห็นว่าปัญหา

นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาถือเป็นกลุ่มเยาวชนที่กำลังเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติ ควรได้รับการพัฒนาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้พร้อมที่จะใช้ชีวิตในสังคมอย่างผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เพราะฉะนั้นสถานศึกษาต้องเป็นองค์กรสำคัญในการพัฒนา สร้างเรื่องมีอในการพัฒนา ตลอดจน

รับผิดชอบผลของการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนวัดตาล ตระหนักในการสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธเป็นกิจกรรมหนึ่งในการพัฒนานักเรียน ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมของสังคม และสอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน และใช้หลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2 2) ศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองบัวรี เขต 2 และ 3) เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. กิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวรี เขต 2
2. ระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวรี เขต 2 อยู่ในระดับมากขึ้นไป
3. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล จังหวัดหนองบัวรี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวปฏิบัติของชาวพุทธ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือเรียกอีกอย่างได้ว่า ธรรม หรือ ธรรมะ หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก พระองค์ทรงค้นพบหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติแล้วทรงนำหลักธรรมเหล่านั้นบอกกล่าวเผยแผ่ให้แก่มนุษย์เพื่อให้เข้าถึงสัจธรรมของชีวิตและธรรมชาติ

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายว่า ธรรมะคือหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทางศาสนาเพื่อให้บุคคลมีศีลธรรมมีความยุติธรรมมีความจริงใจต่อกันและมี ความถูกต้อง

ธรรมะหมายถึง องค์คุณ คือความรักภักดีซึ่งเกิดอยู่ในจิตใจ ธรรมะ คือ สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นคนดีปรุจใจคน ผู้ประพฤติให้ดีขึ้นประณีตขึ้น สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันธรรมะก็ขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกจากจิตใจด้วย ธรรมะเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับงาน ทุกอย่างที่ต้องการถูกต้องงาม ธรรมะ คือ การประหยัดเวลา ธรรมะ คือ เครื่องหล่อเลี้ยงให้เกิดผลดี ธรรมะ คือ มิตรที่ดีที่สุดของคนมีงานมาก ธรรมะ คือ คำสอนทางศาสนาที่ว่าด้วยหลักหรือข้อปฏิบัติมีทั้งฝ่ายดี ฝ่ายไม่ดี และเป็นกลาง ที่เรียกว่า กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยาตธรรม ธรรมะ หมายถึง สภาพที่ทรงไว้ธรรมดาธรรมชาติสภาวะธรรมสัจธรรมความจริง ต้นเหตุสิ่งทีปรากฏการณ์สิ่งทีใจคิดคุณธรรมความดีความถูกต้องความประพฤติชอบหลักการ แบบแผนธรรมเนียมหน้าที่ความรับผิดชอบ ความยุติธรรมพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งแสดงธรรมให้เปิดเผยปรากฏขึ้น สรุปได้ว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนา หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นแนวควรประพฤติปฏิบัติ และไม่ควรประพฤติปฏิบัติสำหรับมนุษย์ เกี่ยวกับความดี ความงาม ซึ่งหลักธรรมนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก ล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และมีความยากลึกซึ้งต่างกันไป หลักธรรมทางพุทธศาสนานี้มีความสำคัญต่อชีวิตและสังคม ในด้านต่าง ๆ เน้นให้คนใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติคือได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

การปฏิบัติตนเบื้องต้นของวิถีพุทธ

กระทรวงวัฒนธรรม กล่าวถึง การปฏิบัติตนเบื้องต้นของชาวพุทธ การฝึกปฏิบัติตามวัฒนธรรมชาวพุทธ คือ ฝึกเพื่อละจากความชั่ว แล้วตั้งอยู่ในคุณ ธรรมความดี ยังจิตของตนให้ผ่องใสอยู่เสมอ และในท่ามกลางที่เศรษฐกิจและสังคมที่มี

แต่ความตึงเครียด ธรรมะถือว่าเป็นที่ปักใจได้ ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลให้คนในสังคมมีความตึงเครียดมากขึ้น ก๊าซไลน์จึงขอเป็นอีกหนึ่งสื่อในการจรรโลงจิตใจของคนในสังคม โดยเริ่มเปิดประเดิมคอลัมน์ ธรรมะปักใจ ขึ้นด้วยการแนะนำการปฏิบัติตนในเบื้องต้นของชาวพุทธ ซึ่งควรมีการปฏิบัติตนให้เหมาะสม คือ การให้ทาน การถือศีล การศึกษาธรรมะ

การให้ทาน ได้แก่ การสละทรัพย์สินของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่นโดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ และความสุขด้วยความเมตตาจิต ของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมสุดแล้วแต่องค์ประกอบ 3 ประการ ถ้าประกอบถึงพร้อมทั้ง 3 ประการต่อไปนี่แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก

การถือศีล “ศีล” นั้นแปลว่า “ปกติ” คือ สิ่งหรือกติกาที่บุคคลจะต้องระวังรักษากาย วาจา ใจ ไม่ให้ทำร้ายผู้ใด หรือสัตว์ใด จนเกิดความลำบากเดือดร้อนหรือล้มตาย โดยรักษาตามเพศและฐานะ ศีลนั้นมีหลายระดับคือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 และศีล 311 การถือศีลนี้เป็นการเพียรพยายามเพื่อระงับกิเลสหยาบมิให้กำเริบขึ้น และเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงขึ้นกว่าการให้ทาน ในเบื้องต้นโดยทั่วไป เราควรมีศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นปกติของมนุษย์ที่จะต้องทรงไว้ให้ได้ตลอดไป ดังนั้นบุคคลที่ไม่มีศีล 5 ไม่เรียกว่ามนุษย์

การศึกษาธรรมะ ธรรมะที่องค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงนั้น มีทั้งธรรมะในเบื้องต้น ธรรมะในระดับกลาง และธรรมะขั้นสูงสุด ซึ่งการที่เราจะเข้าใจธรรมะขั้นใดขั้นนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง โดยถึงแม้เรายังไม่สามารถเข้าใจธรรมะในขั้นสูงสุดได้ แต่เราก็สามารถเข้าใจธรรมะในขั้นกลางหรือเบื้องต้นได้ทั้งนั้นดังนั้นเราจึงไม่สามารถที่จะอ้างได้ว่าเราไม่ทำการศึกษาธรรมะ เพราะยังไม่เข้าใจธรรมะได้เลย

2. คุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง ลักษณะของความรู้สึกรู้จักคิด ทางจิตใจ เป็นสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์เป็นเวลายาวนาน เป็นตัวกระตุ้นให้ มีการประพฤติดีในกรอบที่ตั้งงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งงามทางจิตใจ เป็นคุณค่าของชีวิต ให้เกิดความรักสามัคคี ดังนั้นคุณธรรมเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง แนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามลักษณะทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เห็นว่าถูกต้องและต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและส่วนรวม คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติภายในจิตใจ ๆ ก็ตามที่ เป็นคุณสมบัติพึงประสงค์ไม่เป็นโทษ ส่วนจริยธรรมหมายถึง สิ่งควรประพฤติอันได้แก่พฤติกรรมเป็นการกระทำทางกาย วาจาใจ อันดีงามที่ควรปฏิบัติ สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยได้ยึดถือจนเป็นความเคยชิน เป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ตั้งงาม เป็นที่ยอมรับว่าถูกต้องของตนเองผู้อื่นและสังคม (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็ก นักเรียน นักศึกษา

ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ ได้กล่าวถึง การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา ไว้ว่า เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมครบถ้วน จะต้องดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งระบบ ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน แหล่งปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาโดยส่วนรวม มีดังนี้

1. บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอม ตลอดจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัวและต้องทำหน้าที่นี้ต่อไป แม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่าง ๆ อยู่แล้วก็ตาม

2. ญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมให้แก่เด็กในครอบครัว เด็กจะเรียนรู้เจตคติเชิงจริยธรรมจากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าที่จะได้จากการฟังคำสั่งของผู้ใหญ่โดยตรง

3. เพื่อนของเด็ก เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมบางอย่างให้เด็กรับรู้ รับผิดชอบต่อปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้อยตามเพื่อน ๆ ได้

4. พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรม ในหมู่บ้าน ตำบลหรืออำเภอหรือท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่นั้น การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนนักศึกษาในท้องถิ่นนั้นด้วย

5. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน ทุกรูปแบบมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษาหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่าน เป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมให้เด็ก ในขณะเดียวกันสื่อต่าง ๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้น การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วย

6. โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาจากแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า จริยธรรมมีพื้นฐานมาจากวิถีการดำรงชีวิต มีทั้งจริยธรรมเกี่ยวกับตนเอง จริยธรรมเกี่ยวกับสังคม จึงทำให้มนุษย์ทุกคนต้องมีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ด้วยการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่ว่าจะมีอาชีพใดก็ต้องทำหน้าที่ของตนให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ทั้งการคิด การพูด และการกระทำ (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์, 2544)

3. พฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม

ด้านรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบในการเรียน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ในการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่ การเข้าห้องเรียนสม่ำเสมอ ตรงต่อเวลา รู้หน้าที่ และทำหน้าที่จนสุดความสามารถ ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด และปรึกษาครูเมื่อมีปัญหา หรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้า เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ แก้อุปสรรคพร้อมในการเรียนและปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการเรียน(ยาใจ ปะมาคะเต, 2549)

การปลูกฝังความรับผิดชอบ ควรปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน ให้เด็กได้มีโอกาสฝึกทำบ่อย ๆ จนกลายเป็นกิจนิสัย เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กมีความรับผิดชอบ(สุนันท์ พรหมประกอบ, 2546)

ด้านใฝ่เรียนรู้

ความใฝ่เรียนรู้ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Learning ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เด็กที่เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ จึงเป็นเด็กที่มีความตั้งใจ มีความเพียรพยายามในการเรียน สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ชอบแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ สามารถเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมมีการบันทึกความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล สรุปเป็นองค์ความรู้นำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นสามารถถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ศักดิ์สิทธิ์ สุขขุม ให้ความหมายของคำว่าความใฝ่รู้ หมายถึง ลักษณะของจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงถึงความกระตือรือร้น ความอยากรู้อยากเห็น ความเพียรพยายาม และการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมในการแสวงหาความรู้ การเรียน การทำกิจกรรม การทำงานที่ได้รับมอบหมาย หรือสิ่งที่สนใจอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ตนเองมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นหรือพัฒนาขึ้น ทำให้มีความคิดกว้างไกล คิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าตัดสินใจ สามารถจำแนกเปรียบเทียบและวิเคราะห์สิ่งที่สนใจ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ (ศักดิ์สิทธิ์ สุขขุม, 2547)

สรุปได้ว่า การใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ความสนใจและความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมแสดงออก คือ มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า หากความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์เสมอ

ด้านกตัญญู

ความกตัญญูกตเวทิตะ หมายถึง การตระหนักรู้ ระลึกถึงบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งใด ๆ มีต่อตนเอง แล้วกระทำการตอบแทนบุญคุณต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นมีพระคุณต่อตน ลักษณะของคนมีความกตัญญูตามหลักพระพุทธศาสนามี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. กตัญญูชั้นสามัญ คือ กตัญญูอย่างสามัญทั่วไป หมายถึง รู้อุปการะคุณที่บุคคลอื่นทำให้เราซึ่งเป็นเหตุให้เกิดกตเวทิตะ คือ การตอบแทนคุณซึ่งเด็กจะยอมรับว่าใครมีคุณก็ต่อเมื่อเขาทำอะไรให้กับตน เช่น ยอมรับว่าพ่อแม่มีพระคุณ เพราะได้เลี้ยงดูมายอมรับว่าครูมีพระคุณ เพราะได้อบรมสั่งสอนยอมรับว่าญาติพี่น้องมีบุญคุณ

2. กตัญญูชั้นสัตบุรุษ เป็นความกตัญญูชั้นสูง หมายถึงการรู้จักคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคลอื่นใครมีความดีก็รู้ว่าเขาเป็นคนดีไม่ว่าจะทำอะไรให้เราหรือไม่ก็ตามไม่ยึดเอาตัวเองเป็นเครื่องวัดความดีของคนอื่น เป็นการตัดสินใจความดีด้วยความดี และรู้จักนระทั้งว่าธรรมทั้งหลายมีคุณค่าอย่างไร และพยายามถ่ายทอดคุณลักษณะที่ดีนั้นมาใส่ตัวเราเพื่อจะได้ทำความดีเป็นแบบอย่างที่ดีเหมือนเขาส่วนการแสดงออกต่อผู้มีพระคุณ

ในการวัดจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตะนั้น มีเป้าหมายอยู่ที่การเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด ๆ ตามที่บุคคลเห็นว่าสมควรหรือไม่สมควร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึกและระดับความกตัญญูกตเวทิตะของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งการวัดจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทิตะนั้นไม่นิยมวัดความรู้เชิงจริยธรรม

Skinner (อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ) มีความเชื่อว่า แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมมีรากฐานมาจากความต้องการรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษจากสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่สังคม ยึดถือบรรทัดฐานหรือเกณฑ์ปกติของจริยธรรมพื้นฐานเกิดขึ้นภายในจิตใจเพราะเหตุของกฎเกณฑ์วัฒนธรรมซึ่งเป็น

เงื่อนไขภายนอก สังคมแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการจริยธรรมมากขึ้นน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับรางวัล และการลงโทษอันเป็นผลมาจากตัวแทนที่มีอยู่ของสังคม (ลัวิน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543)

ด้านข้อสัจสุจริต

ข้อสัจสุจริต หมายถึง การประพฤติตนตามความเป็นจริง ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้ ไม่สับปลับกลั่นกลอก พูดความจริง ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง ความประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่คดโกง มีความขยันหมั่นเพียร เป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงการยึดมั่นความจริง ความถูกต้องดีงาม เป็นหลักในการดำเนินชีวิตทั้งทางกายวาจา และใจ มีความจริงใจ ไม่บิดเบือนข้อมูล รู้จักรักษาความลับ หลีกเลี่ยงการหาผลประโยชน์ทับซ้อน มีความเกรงกลัวและละอายต่อการทำชั่ว

มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมแบบ MCCP สำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมแบบ MCCP ที่มีหลักการตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราและรูปแบบการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ของ MCCP มีขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นประสบการณ์ขั้นการร่วมมือ ขั้นการวิเคราะห์ขั้นสรุป ขั้นนำไปใช้/ปฏิบัติซึ่งมีคุณภาพโดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในด้านความเหมาะสมของเนื้อหา และการนำไปใช้มีค่าตั้งแต่ 0.80-1.00 2) ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ความเมตตาคุณธรรมและความมี วินัยในตนเองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ (สูงขึ้นร้อยละ 38.62) ความเมตตาคุณธรรม (สูงขึ้นร้อยละ 35.64) และความมีวินัยในตนเอง (สูงขึ้นร้อยละ 36.12) เจตคติต่อจริยธรรม (สูงขึ้นร้อยละ 28.50) ความประพฤติเชิงจริยธรรม (สูงขึ้นร้อยละ 27.45) และมีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ($t=9.50, p=.001$) ความเมตตาคุณธรรม ($t=10.85, p=.001$) ความมีวินัยในตนเอง ($t=10.13, p=.001$) เจตคติต่อจริยธรรม ($t=20.31, p=.001$) และความประพฤติเชิงจริยธรรม ($t=7.8, p=.001$) (มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร, 2549)

ด้านจิตอาสา

จิตอาสา หมายถึง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การ เสียสละเวลา สิ่งของเงินทอง แรงกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตใจที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจและไม่หวังผลตอบแทน เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เอาใจใส่ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม

วรารพร วันไชยธนวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาความหมายของจิตอาสาและศึกษาการพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาให้ความหมายว่า จิตอาสาเป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ และเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจหรือทรัพย์สิน ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น กระบวนการสร้างจิตอาสา มี 4 ประเด็น คือ 1) ปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา 2) การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ด้านความรู้ และการติดต่อสื่อสาร 3) การสร้างความเชื่อมั่นในตน และ 4) การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ประสบการณ์ต่อการพัฒนาจิตอาสา คือ ทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (วรารพร วันไชยธนวงศ์ และคณะ, 2551)

การทำกิจกรรมจิตอาสาก่อให้เกิดความสุขใจจากการได้เป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการก้าวพ้นจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่การเห็นแก่ส่วนรวมด้วยการให้ผู้อื่น อีกด้านหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่ทำลงไปมีคุณค่า และส่งผลให้ผู้อื่นให้ข้อมูลรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ในแง่ของการเข้าใจความหมายของชีวิตในมุมมองการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทั้งผู้ที่ทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ และผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมในสังคมเดียวกัน เป็นประสบการณ์ที่ได้รับทั้งแง่บวกและลบได้กล่อมเกลาคำให้ข้อมูลเกิดการตระหนักรู้ถึงการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) พฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการแจกแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยแบบประเมินพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม 5 ด้าน ประกอบด้วย รับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ กตัญญู ซื่อสัตย์สุจริต และจิตอาสา หลังจากใช้กิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยนักเรียน นิสิตโรงเรียนวัดตาล อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 324 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 200 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 ระดับชั้น ระดับชั้นละ 2 ห้องเรียน รวมจำนวน 6 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล อำเภอบางบาล จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale ที่มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ระบุไว้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บข้อมูลไปยังผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อแจ้งขอเก็บข้อมูล
2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามให้นักเรียนตอบ
3. รับแบบสอบถามกลับคืนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามซึ่งได้รับกลับคืนจำนวน 200 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
4. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ความถี่และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์การปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมด้วยกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 ใน 5 ด้าน ดังนี้ รับผิดชอบ ใฝ่เรียนรู้ กตัญญู ซื่อสัตย์สุจริต และจิตอาสา โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมและรายด้าน และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางสถิติแปลผล

ผลการวิจัย

1. ศึกษาการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2

การจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษาประถมศึกษา นนทบุรี เขต 2 มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีการจัดกิจกรรมกระจายตลอดทั้งปี โดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพอสมควร และนักเรียนให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับปานกลาง โรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนวัดตาล เป็นโรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ โดยผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญา รู้เข้าใจในคุณค่าแท้ของชีวิตและสังคม วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดตาลมีกระบวนการเรียนการสอนและการประยุกต์ใช้ตามแนววิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้วิชาการและหลักจริยธรรมที่สัมพันธ์ ด้วยหลักสังคม (ศีล) ความสงบสุข (สมาธิ) และการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ สติปัญญา ที่รอบคอบ (ปัญญา) ผ่านรายวิชาและกิจกรรมพุทธบูรณาการประจำเดือน วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดตาลนั้น มีวิธีการสอนที่หลากหลาย ทั้งการอบรมสั่งสอน การจัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากร สามารถสร้างเด็กนักเรียนให้มี

คุณลักษณะมีภูมิรัฐภูมิธรรม สร้างความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างวัด โรงเรียน และ ชุมชน จนได้รับยกย่องให้เป็นสถานศึกษาที่ปลูกฝังความดีแก่บุคคลและชุมชนมากมาย รวมถึงนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความสุข และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

2. ศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรี เขต 2

การประเมินพฤติกรรมเชิงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยใช้หลักการคำนวณค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) พบว่า การประเมินพฤติกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการพัฒนาคณธรรมจริยธรรมโดยประเมินพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.79, S.D.=0.45$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ด้านความรับผิดชอบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.83, S.D.=0.41$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เข้าเรียนทุกครั้งด้วยความตั้งใจ ($\bar{X}= 4.86, S.D.=0.37$) รองลงมา คือ ความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ($\bar{X}= 4.85, S.D.=0.39$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ตั้งใจเรียนและทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จทันเวลาด้วยตนเอง ($\bar{X}= 4.80, S.D.=0.35$)

ด้านใฝ่เรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.67, S.D.=0.64$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ติดตามข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ การเรียนจากแหล่งต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ทบทวนบทเรียน อ่านตำราล่วงหน้าที่บ้านเป็นประจำ ($\bar{X}= 4.66, S.D.=0.66$) และการบ้าน ทบทวนบทเรียนหรือแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนที่โรงเรียนตอนหลังเลิกเรียนเสมอ ($\bar{X}= 4.66, S.D.=0.72$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ศึกษาค้นคว้าเรื่องใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ($\bar{X}= 4.62, S.D.=0.65$)

ด้านกตัญญู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.81, S.D.=0.42$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเคารพ เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู ($\bar{X}= 4.88, S.D.=0.34$) รองลงมา คือ สำนึกในบุญคุณของบุคคลมีต่อตัวเรา ($\bar{X}= 4.85, S.D.=0.39$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำงานด้วยความเต็มใจ ($\bar{X}= 4.74, S.D.=0.44$)

ด้านซื่อสัตย์สุจริต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.85, S.D.=0.39$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ไม่หยิบสิ่งของ/ทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ($\bar{X}= 4.90, S.D.=0.31$) รองลงมา คือ ยินดีในความสำเร็จ ไม่คิดริษยา หรือกลั่นแกล้งผู้อื่น ($\bar{X}= 4.88, S.D.=0.34$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ไม่ยอมพูดโกหกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ($\bar{X}= 4.80, S.D.=0.45$)

ด้านจิตอาสา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}= 4.82, S.D.=0.41$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ แบ่งปันของให้เพื่อนด้วยความเต็มใจทุกครั้ง ($\bar{X}= 4.86, S.D.=0.37$) รองลงมา คือ ยินดีสละสิทธิ์บางอย่างของตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ($\bar{X}= 4.85, S.D.=0.39$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของโรงเรียน ชุมชน สังคม ($\bar{X}= 4.79, S.D.=0.47$)

3. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรี เขต 2

1. ด้านรับผิดชอบครูควรยอมรับและให้ความไว้วางใจเด็ก เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดที่จะพิจารณาระเบียบวินัยต่างๆ ที่เขาต้องปฏิบัติตาม และครูควรทำหน้าที่เป็นผู้นำเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

2. ด้านใฝ่เรียนรู้ สร้างกิจกรรมและแรงจูงใจกระตุ้นให้นักเรียนสนใจใฝ่เรียน และยกย่องให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียนที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้

3. ด้านกตัญญู ควรยกย่องให้ขวัญ และกำลังใจกับนักเรียนที่มีความกตัญญูกตเวที และควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ (ความถี่=15)

4. ด้านซื่อสัตย์ ควรยกย่องสรรเสริญให้ขวัญ และกำลังใจกับนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและควรให้นักเรียนเห็นตัวอย่างที่ดีอย่างสม่ำเสมอ (ความถี่=17)

5. ด้านจิตอาสา ควรยกย่องให้ขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนที่มีจิตอาสา และ ควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความเป็นผู้เสียสละและมีจิตอาสา

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า การจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนวัดตาล เป็นการสอนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนรวมถึงชีวิตประจำวัน ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การอบรมบ่มนิสัย การติดตามนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดี การส่งเสริมกิจกรรมที่ดีในวัดและชุมชน ฯลฯ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความอดทน ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศีลธรรมอันดี เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์และเป็นประชาชนที่ดีของประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ต่อครูอาจารย์และบุคลากรทุกระดับ การที่เจ้าหน้าที่ทุกคนมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกันในองค์กรหรือโรงเรียนอย่างมีความสุข สร้างประโยชน์ต่อองค์กรหรือโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรทุกระดับมีธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงานนักเรียนทุกคนมีสติสมาธิปัญญา ทำให้ผลการเรียนอยู่ในมาตรฐานของสำนักเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งส่งผลให้องค์กร หรือโรงเรียนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ ชุมชนมีเยาวชนที่ดี ประเทศชาติก็จะดีตามไปด้วย กล่าวคือ ประชาชนทุกคนมีศีลธรรมประจำใจในการดำเนินชีวิต ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

โรงเรียนวัดตาลมีการดำเนินการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวทางของหลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษาทั้งในห้องเรียนและการจัดกิจกรรมในและนอกโรงเรียน และกิจกรรมนั้นก็ผนวกเข้ากับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นอย่างดีในด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและวัด การจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมโดยให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขด้วยการยึดมั่นในหลักธรรมในการดำเนินชีวิต

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง “การศึกษากิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2” ผู้วิจัยจึงสรุปมาเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านกิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียน ดังนี้

1. ด้านรับผิดชอบ ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรกำกับในเรื่องการแต่งกายของนักเรียนให้สุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา
2. ด้านใฝ่เรียนรู้ ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นความสนใจในการเรียน
3. ด้านความกตัญญู ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรส่งเสริมและตักเตือนนักเรียนเพิ่มเติมในเรื่องความกตัญญูกตเวทีในการแสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง
4. ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรส่งเสริมและตักเตือนนักเรียนเพิ่มเติมในเรื่องของความซื่อสัตย์ เมื่อเก็บสิ่งของของผู้อื่นได้ จะรีบนำไปติดต่อกับเจ้าของทันที
5. ด้านจิตอาสา ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความเสียสละ การมีจิตอาสาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวมและชุมชน รวมทั้งบอกผลดีของการเป็นผู้มีจิตอาสา

องค์ความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ วิสัยทัศน์ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานสากลเป็นเลิศทางวิชาการ สืบสานคุณธรรม แขนงนำประชาธิปไตย ก้าวไกลสู่อาเซียน บนพื้นฐานความเป็นไทย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีองค์ประกอบการบริหารจัดการ ดังนี้

1. จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาชาติ และมาตรฐานสากล
2. เสริมสร้างสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ร่วมกับสังคมประชาคมอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
6. จัดกิจกรรมและประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน

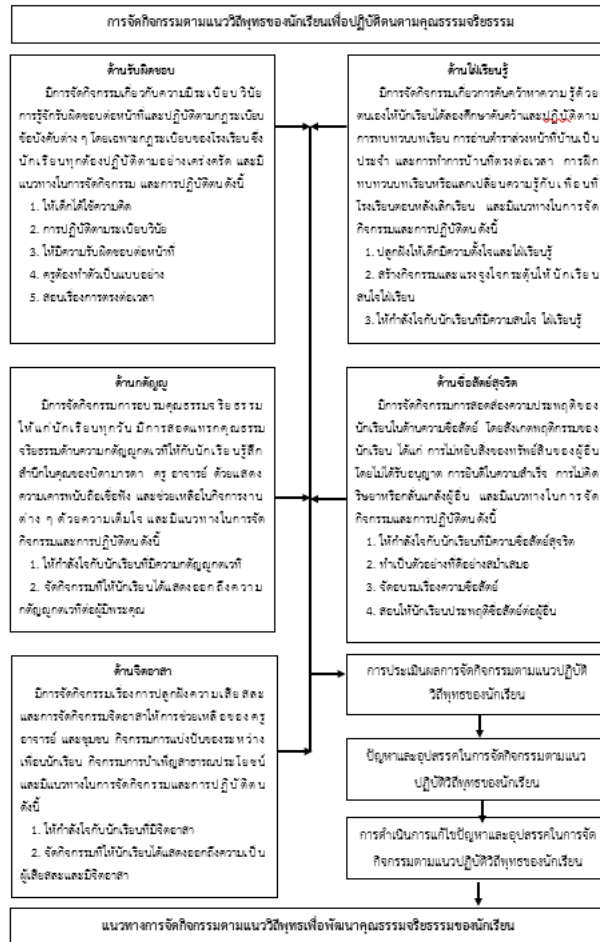
7. สรรหาและพัฒนาครูการศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูปฐมวัยให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

8. พัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการที่ครบทุกด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเต็มศักยภาพของแต่ละคน และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

9. พัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและสำนึกความเป็นไทย

10. พัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการผ่านการเล่นและประสบการณ์ตรง จัดกิจกรรมที่เหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษากิจกรรมตามแนวปฏิบัติวิถีพุทธของนักเรียนโรงเรียนวัดตาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2” สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ ที่ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านรับผิดชอบ ครูควรยอมรับและให้ความไว้วางใจเด็ก เพื่อให้เด็กได้ใช้ความคิดที่จะพิจารณาเปรียบเทียบวินัยต่างๆ ที่เขาต้องปฏิบัติตาม และครูควรทำหน้าที่เป็นผู้นำเด็กเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ต้องปฏิบัติ ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรกำชับในเรื่องการแต่งกายของนักเรียนให้สุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนอยู่ตลอดเวลา

2. ด้านใฝ่เรียนรู้ สร้างกิจกรรมและแรงจูงใจกระตุ้นให้นักเรียนสนใจใฝ่เรียน และยกย่องให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียนที่มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นความสนใจในการเรียน

3. ด้านกตัญญู ควรยกย่องให้ขวัญ และกำลังใจกับนักเรียนที่มีความกตัญญูกตเวที และควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ (ความถี่=15) ควรผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรส่งเสริมและดักเตือน

นักเรียนเพิ่มเติมในเรื่องความกตัญญูทวาทิ ในการแสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง

4. ด้านซื่อสัตย์ ควรยกย่องสรรเสริญให้ขวัญ และกำลังใจกับนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและควรให้นักเรียนเห็นตัวอย่างที่ดีอย่างสม่ำเสมอ (ความถี่=17) ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรส่งเสริมและตักเตือนนักเรียนเพิ่มเติมในเรื่องของความซื่อสัตย์ เมื่อเก็บสิ่งของของผู้อื่นได้ จะรีบนำไปติดต่อกับเจ้าของทันที

5. ด้านจิตอาสา ควรยกย่องให้ขวัญและกำลังใจกับนักเรียนที่มีจิตอาสา และ ควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความเป็นผู้เสียสละและมีจิตอาสา ผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความเสียสละ การมีจิตอาสา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวมและชุมชน รวมทั้งบอกผลดีของการเป็นผู้มีจิตอาสา

เอกสารอ้างอิง

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ (2544). หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2551). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะนาถ สรวิสูตร. (2552). แรงจูงใจของเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษา สภาเยาวชน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เลียงเชียง.

มานพ จาดเปรม. (2558). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านไม้งามสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 1, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร. (2549). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมแบบ MCCP สำหรับเด็กปฐมวัย. ปรินญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยาใจ ปะมาคะเต. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิกซอร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์.

วราพร วันไชยธนวงศ์ และคณะ. (2551). ศึกษาความหมายของจิตอาสาและศึกษาการพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. เชียงใหม่ : กลุ่มวิจัยและบริการวิชาการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.

วาสนา กิมเท็ง. (2553). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem- Based Learning) ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ และ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญาวิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-วิโรฒ.

วิวัฒน์ อัสวานิชย์. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างวินัยในตนเองกับความซื่อสัตย์ของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร.

ศักดิ์สิทธิ์ สุขบรม. (2547). การพัฒนาแบบวัดจริยธรรมด้านความใฝ่รู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุชีรา บุญทัน. (2541). ปัจจัยบางประการของครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูทวาทิของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดขอนแก่น. ปรินญาวิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุนันท์ พรหมประกอบ. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของนักศึกษาอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรินญาวิทยามหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาคอร์สแวร์และสังคม. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.